

Олександр Забарний (м. Ніжин)

До нових горизонтів пізнання (Григорій Васильович Самойленко)

У статті розповідається про життєвий шлях і наукову діяльність відомого в Україні вченого і краєзнавця, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора філологічних наук, професора Ніжинського державного університету Григорія Васильовича Самойленка.

Ключові слова: Г.Самойленко, наукове краєзнавство, Ніжинська вища школа, історія культури.

Oleksandr Zabarniy

New horizons of cognition (Hrygoriy Vasylyovych Samoilenko)

The article reports on the life and scientific activity of the famous Ukrainian scholar and ethnographer, the Honored Scientist and Technologist of Ukraine, Doctor of Sciences (Philology), Professor of Nizhyn State University Hrygoriy Vasylyovych Samoilenko.

Key words: H. Samoilenko, scientific ethnography, , history of culture.

Александр Забарний

К новым горизонтам познания (Григорий Васильевич Самойленко)

В статье рассказывается о жизненном пути и научной деятельности известного в Украине учёного и краеведа, заслуженного деятеля науки и техники Украины, доктора филологических наук, профессора Неженского государственного университета Григория Васильевича Самойленка.

Ключевые слова: Г. Самойленко, научное краеведение, Неженская высшая школа, история культуры.

Шлях до краєзнавства, — за глибоким переконанням героя моєї оповіді заслуженого діяча науки і техніки України, доктора філологічних наук, професора Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя Григорія Васильовича Самойленка, — розпочинається із отієї стежини, яка веде від батьківської оселі у широкі незвідані світи... Спочатку до ставу, який вгніздився поміж міжгір'ям, далі до діброви, що розпочиналася одразу ж за селом і була оповита численними легендами та переказами, які розповідала малому хлопчаківі бабуся, а далі прийшов час осягнення власного родоводу, це вже за розповідями діда Максима, знаного в селі майстра-

теслі. І усе це поєднувалося із матусиними піснями, які глибоко запали у дитяче серце з перших днів його свідомого існування на цьому світі. Саме так і народжувалося зацікавлення до вивчення історії та культури рідного краю. Але повернемося до витоків...

Григорій Васильович Самойленко народився 1 травня 1935 року в селі Нові Петрівці, що на Київщині, в робітничій сім'ї. Його чисельна родина була міцно закорінена в український побут і ремісничу культуру. Дітей в родині виховували за традиціями етнопедагогіки: в глибокій повазі до старших, до праці, а ще до традицій і свят, які вшановували в селі.

У Нових Петрівцях був розвинений гончарний промисел. Багата була ця земля на чудові глини: була тут міжугірка, і посадка, і синявка... Був у селі цегляний завод. Випалювали цеглу і для будівництва, і для камінів, а ще раніше – для храмів, виробляли кахлі... А тому петрівські гончарі були бажаними на усіх ярмарках України.

На все життя закарбувався у хлопчачому серці бабусин голос і її пісні. Любов і шана до народної пісні передалася усім членам родини Самойленків. Вишивала і співала мама Ганна, мав чудовий тенор батько Василь, а тому у батьківській оселі Григорій ріс серед рукотворної краси бабусиних та маминих рушників.

У шкільні роки долучався юнак до батькової справи, але більше вабила книга... Навчався старанно, мав хороші оцінки, а ще дуже любив вечорами слухати, як співають по кутках хлопці та дівчата... І до сьогодні він глибоко переконаний, що найбільша втрата нашої культури, це – втрата колективного, масового співу. Оця любов до пісні, прикладного мистецтва, літератури і вплинула на вибір подальшої професії. Григорій готувався до вступу у вуз, та поспішати не став. Після закінчення школи вирішив спочатку виконати свій громадянський обов'язок відслужити у війську. Чи думав тоді юнак, який народився серед розлогих хліборобських ланів, що доля закине його на військовий корабель Північного флоту у суворі краї штормів та буревіїв. Проте не знітився і у відчай не впадав. Служив чесно, як і належить справжньому воїну. За гострий розум, принциповість, веселу і водночас вдумливу вдачу, товариський характер та енергійність обрали його моряки комсормом комсомольської організації корабля, а ще за пісенну душу...

Нерідко, після важкої вахти, товариші просили: «Гришо, заспівай!». І його дзвінкий ліричний тенор звучав, переборюючи вітровії, даруючи такий бажаний спогад про домівку і рідну Україну. За чотири роки військової служби старшина І статті Григорій Самойленко був двічі відзначений Почесними грамотами ЦК ВЛКСМ. Він і донині в серці зберігає отой молодечий комсомольський запал.

Проте як не вабило юнака море, прагнення до знань перемогло. По закінченню служби у 1958 році Григорій Самойленко стає студентом філологічного факультету Київського університету імені Тараса Шевченка. Це був час, коли лекції перед юнаком читали професори О. Назаревський, В. Капустін, В. Масальський, І. Заславський,

А. Кулініч, Л. Александрова, а спецкурси вели академік О. Білецький, член-кореспондент АН України Н. Крутикова. І донині пам'ятає Григорій Васильович, як захоплююче читав спецкурс із художнього перекладу неперевершений Максим Тадейович Рильський. То була еліта вітчизняної філологічної науки. Спілкування з нею і заклало міцний науковий підмурівок у долі Григорія Самойленка. А ще неповторна студентська аура тих років. А вже поряд на курсі навчався Іван Драч, Петро Засенко. А в аудиторіях «жовтого корпусу» університету звучали пристрасні поезії Василя Симоненка, Бориса Олійника, Миколи Сингаївського, Миколи Сома. Тут народжувалася проза Юрія Мушкетика та Григора Тютюнника. Виш жив неповторним духовним життям національного пробудження.

Навчання у Київському університеті заклало не лише міцний науковий підмурівок, але й утвердило в громадянській позиції. Зустрічі з письменниками Павлом Тичиною, Максимом Рильським, Миколою Бажаном розширили мистецькі горизонти юнака. Із студентських років і донині обожає Григорій Васильович спів Ніни Матвієнко. Із першого її концерту..., а які чудові пісні линули тоді із вікон студентського гуртожитку, що на вулиці Освіти. А скільки чудових мандрівок літературними місцями було здійснено в студентські роки! Саме з тих часів у Григорія Васильовича з'явилося стійке переконання: літературний матеріал краще засвоюється і розуміється, якщо він підкріплений власним враженням від побаченого.

Активна життєва позиція у поєднанні з фундаментальною науковою підготовкою, міцними знаннями відкривали перед випускником університету Григорієм Самойленком блискучу наукову перспективу. Але він обрав школу. У 1963 році за направленням університету він їде до Згурівської школи-інтернат, що на Київщині, і починає працювати вчителем мови і літератури. Саме тут проявляється його таланти як педагога і наставника. Він активно долучається до краєзнавчої роботи. Педагогічна функція краєзнавства полягає в підвищенні ефективності навчально-виховного процесу і молодий педагог в повній мірі реалізує її. Пішохідні мандрівки літературними місцями Київщини та Полтавщини, подорож Гоголівськими місцями до Миргороду, Сорочинець, Диканьки, Василівки, творчі звіти і літературно-мистецькі вечори – ось далеко не повний перелік форм роботи молодого

вчителя. А ще і активна робота як дослідника фольклорної спадщини регіону.

Саме у Згурівці Григорій Васильович зустрів свою долю. У школі-інтернат він познайомився з молодою вчителькою початкових класів Надією Флорівною, з якою ось уже п'ятдесят років їх поєднує подружнє життя. Для Григорія Васильовича дружина не просто близька людина, вона – ангел-охоронець, мудрий порадник, лагідна мати їхніх дітей. Професор Г.Самойленко – щасливий батько, люблячий дідусь, у нього два сини і троє онучат. Старший син, Олександр, пішов батьківською стежиною. Він кандидат історичних наук, доцент. У 2016 році трудовий колектив вишу обрав його ректором Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Молодший син, Сергій, також кандидат історичних наук, держслужбовець, працює у Кабінеті Міністрів України. Григорій Васильович щасливий своїми дітьми, бо з родинного затишку черпає він насагу для своєї наукової роботи.

Шлях у науку для молодого літературознавця почався у 1961 році, коли у науковому збірнику Київського державного університету було надруковано його першу статтю про переклад Шевченкового «Заповіту» російською мовою, а продовжився у 1967 році, коли педагог почав навчатися у аспірантурі Київського державного університету, яку він успішно закінчив у 1970 році. У січні 1971 року з успіхом захистив кандидатську дисертацію і отримав науковий ступінь кандидата філологічних наук. Тема його наукового дослідження: «Віршована сатира та гумор періоду Великої Вітчизняної війни» змусила вченого опрацювати великий пласт усної народної творчості та фольклору цього періоду. Його наукові публікації за темою: «Фольклорні традиції у фронтовій поезії» не втратили своєї актуальності і донині, особливо під час загострення військового конфлікту на сході України. Новий час творить нових героїв, а значить і нові фольклорні традиції.

З вересня 1970 року Григорій Васильович працює в Ніжинській вищій школі: спочатку на посаді асистента, з липня 1971 року на посаді старшого викладача, з березня 1973 року на посаді доцента кафедри російської та зарубіжної літератури. У 1974 році колеги по кафедрі обрали його своїм керманічем. Ось уже 43 рік він заві-

дує науковою кафедрою. У лютому 1988 року Г. Самойленко з успіхом захистив докторську дисертацію, а у 1989 році йому присвоєно вчене звання професора.

На сьогодні науковий доробок професора Г. Самойленка становить понад 540 наукових праць, серед них 50 монографій, 30 навчальних посібників, решта — бібліографічні покажчики та наукові статті¹. Григорій Васильович знаний в Україні літературознавець, гоголезнавець, а ще одним напрямком його наукової творчості стало краєзнавство. Перші наукові публікації за цією темою датуються 1982 роком. Саме тоді побачив світ його навчальний посібник «Використання краєзнавчого матеріалу в системі навчально-виховної роботи з російської літератури». Обласний інститут удосконалення учителів широко пропагував цей методичний досвід, розіславши посібник у всі школи області.

Двічі (від 1972 до 1974 року та від 1988 до 2003 року) Григорій Васильович Самойленко обирався на посаду декана філологічного (історико-філологічного) факультету Гоголівського вишу. Досвідчений керівник і вихователь, умілий організатор навчально-виховної, методичної та наукової роботи на факультеті професор Самойленко доклав багато зусиль для відродження славетних традицій Ніжинської історико-філологічної школи. За роки його перебування на посаді декана факультету розпочався процес створення навчальних планів зі спеціальностей «українська мова і література та історія», «російська мова і література та історія», тобто було відроджено історико-філологічний факультет. Особливість одночасної фахової підготовки вчителів словесності та історії полягала в тому, що студенти бачили історичний процес в розвитку суспільства і водночас розуміли, як факти історичної дійсності впливають на розвиток мови, літератури, художньої культури. У 1992 році філологічний факультет був офіційно перейменований на історико-філологічний. Велика робота деканату під керівництвом професора Самойленка сприяла тому, що на факультеті почали відкриватися нові спеціальності «історія та народознавство», «історія та основи правознавства». Саме завдяки великій організаторській роботі Г. Самойленка, у 1999 році, у вузі було

¹ Самойленко Григорій Васильович: до 80-річчя з дня народження: бібліографічний покажчик / Ніжин. Державний університет імені Миколи Гоголя: Упоряд.: Кільдіватова О.Д. — Ніжин: НДУ ім.. М. Гоголя, 2015. — С. 14.

відкрито історико-правознавчий факультет. Крім історичної спеціальності, у цей же час на філологічному факультеті була відкрита спеціалізація «художня культура», яка поєднувалася із навчальними курсами української та російської філології. Для введення зазначеної спеціалізації в Ніжині були створені належні умови: функціонувала картинна галерея, працювали досвідчені викладачі, які добре знали мистецтво і могли забезпечити читання основних курсів, фонди вузівської бібліотеки нараховували майже мільйон книжок із різних галузей знань. Для забезпечення навчального процесу на факультеті були створені 4 нові кафедри².

У 1990 році професором Г. Самойленком була сформована кафедра історії культури та народознавства, а у 1996 році на базі кафедри була відкрита аспірантура зі спеціальності 17.00.01 «Теорія та історія культури». У тому ж 1990 році Григорієм Васильовичем було засновано науковий збірник праць «Література та культура Полісся». Нині, це видання ДАК України, яке добре знають не лише на теренах нашої держави, але й далеко за її межами. Окремі видання збірника знаходяться в бібліотеці конгресу США, в бібліотеках Гарварду та Альбертського університету в Канаді. На сьогодні за упорядкуванням професора Г. Самойленка вийшло вже 85 чисел збірника.

Кафедра історії культури, яку очолював Г. Самойленко, стала потужним науковим центром комплексного дослідження духовної спадщини Сіверського краю, його культурно-мистецького краєзнавства. Основна увага дослідників зосереджена на осмисленні літературно-мистецького процесу Чернігівщини в загальнокультурному контексті України. У аспекті досліджуваної проблеми була повністю перебудована система проведення фольклорних та літературно-мистецьких практик студентів факультету. Було більше уваги приділено організації етнографічних експедицій, підготовці фольклорних фонотек та презентацій, організації виставок старожитності та побуту. Багато експонатів, які віднаходили студенти під час проведення практик, поповнили нині фонди Ніжинського краєзнавчого музею. Було завершено кілька дисерта-

ційних робіт за даною тематикою. Зокрема викладач кафедри С. Пономаревський дослідив особливості проведення весільних обрядів північного Полісся. Цікаві наукові розвідки опублікували доценти Ф. Євсєєв та А. Гулак.

На основі проведених досліджень професор Г. Самойленко написав і видав низку наукових монографій: «Сторінки літературного життя Чернігівщини XII-XVIII ст.» (1992), «Ніжинська філологічна школа. 1820-1990» (1993), «Марія Заньковецька і театральне життя Ніжина» (1994), «Театральне та музичне життя в Ніжині в XVII-XX ст.» (1995), «Розвиток освіти та науки в Ніжині в XVII-XX ст.» (1996) та ін.

Окремо хочеться зупинитися ще на одному виданні професора Самойленка. Святкуючи у 1993 році тисячоліття з дня заснування міста Ніжина багатьма науковцями було справедливо зауважено, що велика і багата історична та культурно-мистецька спадщина міста належним чином не систематизована і не оприлюднена. Професор Г. Самойленко протягом 1993-1998 років працює над унікальним науковим виданням «Нариси культури Ніжина» в 5 книгах. Перша з них присвячена літературним традиціям міста, друга – театральному та музичному життю. Над третьою книгою «Освіта і наука» Григорій Васильович працював спільно з сином Олександром та Сергієм, книга побачила світ у 1996 році. Четверта книга «Нарисів» була присвячена забудові Ніжина та архітектурним пам'яткам XVII-XX століття. І нарешті п'ята книга розповідала про розвиток образотворчого мистецтва та скульптури в Ніжині у XVII-XX столітті. Дві останні книги професор Г. Самойленко написав у співавторстві з сином Сергієм. За велику наукову та громадську діяльність вдячні городяни відзначають у 1999 році професора Г. Самойленка званням «Почесний громадянин міста Ніжина»³.

Очолювана Г. Самойленком кафедра історії культури та народознавства плідно працювала над розвитком наукової функції краєзнавства. Розробивши систему комплексного пізнання і дослідження історико-культурної спадщини Ніжина, науковці розширили кордони дослідження на увесь Поліський регіон. У 1999 році виходить

²Самойленко Г.В., Самойленко О.Г. Ніжинська вища школа: сторінки історії. / Самойленко Г.В., Самойленко О.Г. — Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя; ТОВ «Аспект - Поліграф», 2005. — С. 327.

³Забарний О.В. Крізь роки неспокою / Забарний О.В. // Література і культура Полісся. Збірник наукових праць. / НДУ імені М. Гоголя; голова ред. колегії Г.В. Самойленко. — Ніжин, 2015. — Вип. 78. — С.12-23.

друком монографія Г. Самойленка «Громадсько-культурне та літературне життя Чернігова кінця XIX – поч. XX століття». У цій книзі вперше переосмислено і науково обґрунтовано культурно-мистецькі відносини, які склалися у Чернігові в кінці XIX на початку XX століття, коли тут жили і працювали відомі письменники та громадські діячі М. Коцюбинський, Б. Грінченко, В. Самійленко, М. Могилянський, М. Вороний, А. Свидницький, В. Елан-Блакитний, П. Тичина та ін. Ця книга того року була відзначена обласною літературно-мистецькою премією Михайла Коцюбинського у номінації «Народознавство».

Велику увагу дослідник приділяв і розвитку навчальної функції краєзнавства. Створюючи нову концепцію викладання літератури методисти та літературознавці факультету дійшли висновку, що оновлення змісту літературної освіти школярів необхідно здійснювати виходячи із традицій національної культури. Саме літературне краєзнавство, як специфічне направлення науки про літературу і літературний процес, здатне забезпечити вивчення літературних творів та художніх образів через осмислення історичних подій та побуту рідного краю. Цю концепцію заклав професор Г. Самойленко у зміст свого навчального посібника «Краєзнавство культурно-мистецьке та літературне», який вийшов друком у видавництві Ніжинського державного університету в 2001 році. У йому вчений зазначав: «Місця малої батьківщини, подібно животворчому джерелу, живлять людину патріотичним почуттям, дають можливість пізнати свої національні коріння, усвідомити, звідки ти родом і хто ти є. Тому знання історії рідного краю, його природи, культури необхідні кожній людині, вони пробуджують гордість за свою Вітчизну і в той же час змушують задуматись над тим, чим багатий був твій рідний край, що необхідно зберегти чи воскресити у ньому для майбутніх поколінь, для вічності і що треба ще зробити, щоб примножити те краще, що було в минулому»⁴.

Важливою подією у науковому житті навчального закладу зокрема і Чернігівщини в цілому стало створення в університеті у 2004 році Науково-методичного центру «Регіональне вивчення культури Полісся», який очолив

професор Г. Самойленко. За часи його існування проведено 15 науково-практичних конференцій з актуальних питань краєзнавства та вивчення проблем історії культури. Захищено 6 кандидатських і десятки магістерських досліджень з означеної проблеми. Проводячи роботу зі студентами, залученими до діяльності Центру, викладачі навчають їх користуватися різноманітними методами дослідження краєзнавства, а саме: літературним, статистичним, картографічним, візуальним, описовим, експедиційним. За роки діяльності центру сотні молодих учителів-філологів долучилося до краєзнавчої роботи і дякують своєму наставнику за отримані знання. А скільки мандрівок та подорожей зорганізовано..., не перелічити.

Займаючись проблемами освітнього краєзнавства професор Г. Самойленко видав низку краєзнавчих праць: «Ніжине мій: історія і сучасність тисячолітнього міста» (2002), «Літературне життя Чернігівщини XII–XX століття» (2003), «Культура Чернігівщини XI – першої половини XVII століття» (2004), «Марія Заньковецька і Поліський край» (2005), «Пилип Семенович Морачевський» (2006), «Розвиток культури на Північному Лівобережжі України у другій половині XVII–XVIII століття» (2007), «Театр і актори Північного Лівобережжя України» (2010), «Леонід Глібов у колі сучасників» (2011) та інші.

У 2006 році указом Президента України за вагомий науковий доробок у галузі розвитку освіти та науки держави професору Самойленку Григорію Васильовичу було присвоєно звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

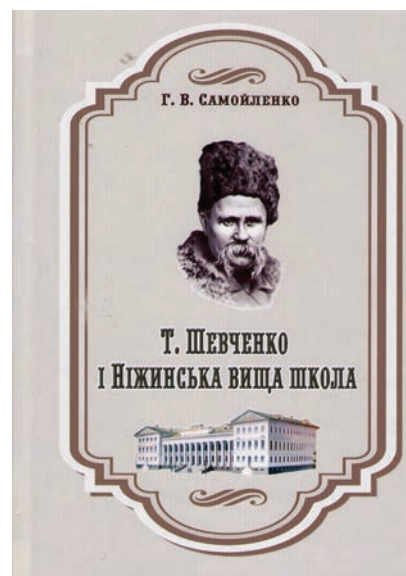
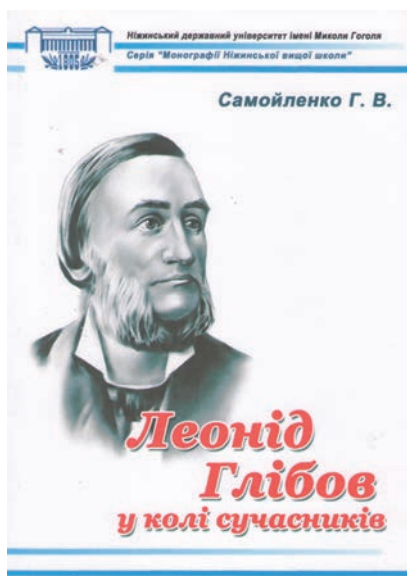
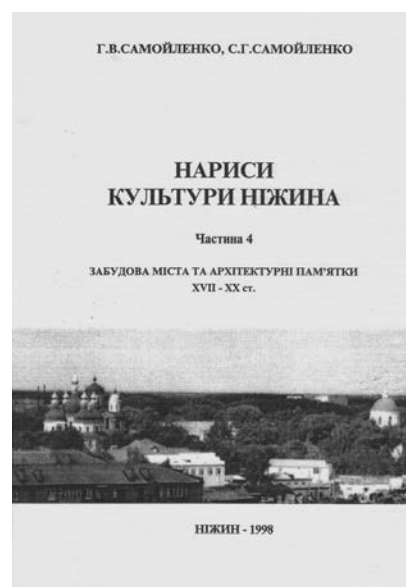
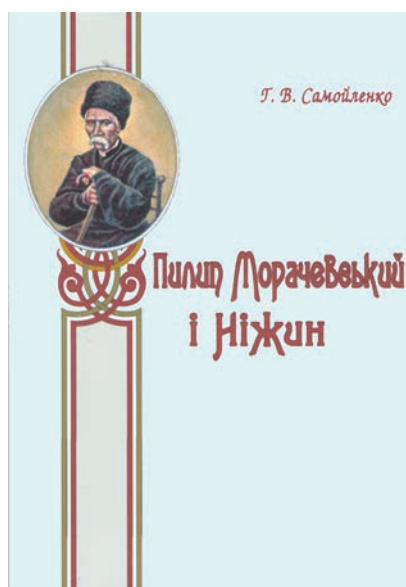
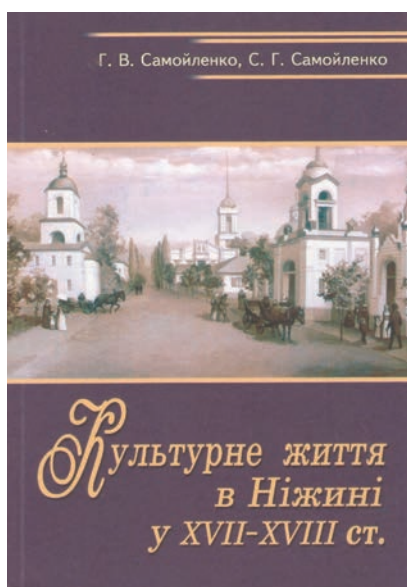
Досить значним досягненням професора Г. Самойленка є праці, присвячені дослідженню історії Ніжинської вищої школи. Опубліковані монографії «Ніжинська вища школа. 1820–1995» (1995), «Ніжинський державний педагогічний університет імені Миколи Гоголя» (1999), «Ніжинська вища школа: від Гімназії вищих наук до університету» (2000). Помітним явищем у історії Гоголівського вишу стало вихід у світ монографії Григорія Васильовича і Олександра Григоровича Самойленків «Ніжинська вища школа: сторінки історії» (2005), у якій із почуттям великої пошани та любові до засновників вишу, до вихованців-митців зі світовими іменами, до своїх колег –

⁴Самойленко Г.В. Краєзнавство культурно-мистецьке та літературне: Навчальний посібник. / Самойленко Г.В.. — Ніжин: Видавництво НДУ імені М. Гоголя, 2001. — С. 5.

викладачів давно минулих і сучасних років – на багатому архівному та документальному матеріалі відзеркалено двохсотрічну історію Ніжинської вищої школи. Не випадково колеги-викладачі називають Григорія Васильовича: «літописцем вузу». За значний особистий вклад в розбудову та розвиток університету, багаторічну наукову діяльність, рішенням Вченої ради університету в 2010 році професору Г. Самойленку було присвоєно звання «Заслужений працівник Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя».

Урожайним на події став для професора Г. Самойленка 2010 рік. Цього року він став членом Національної спілки краєзнавців України. Це – гідне визнання його наукового доробку і активної громадянської позиції.

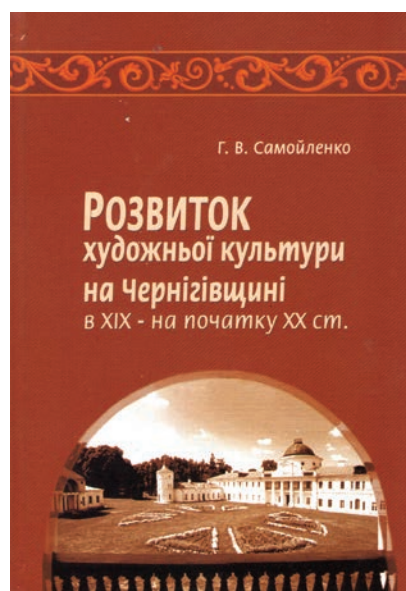
Щедрим ужином у творчому доробку Григорія Самойленка є монографії та бібліографічні праці, присвячені творчості Миколи Гоголя. Григорій Васильович став ініціатором вивчення спадщини Миколи Гоголя у Ніжинській вищій школі, активним організатором науково-теоретичних та практичних конференцій, випуску гоголівських наукових збірників. Ніжинська вища школа стала одним із найбільш відомих на теренах колишнього СРСР наукових центрів вивчення гоголівської спадщини, про що свідчать 11 Міжнародних наукових конференцій, вихід понад 20 збірників наукових на гоголівську тематику, серед них: «Гоголь і сучасність: Творча спадщина письменника в русі епох», «Спадщина письменника і сучасність», «Гоголь і світова культура» та інші.

У 1995 році у Ніжинському виші був створений Всеукраїнський Гоголівський науково-методичний центр. Вагомим здобутком вітчизняного гоголезнавства стали монографії професора Г. Самойленка «Ніжин – місто юності Гоголя» (2002), «Микола Гоголь і Ніжин» (2008), «Творча спадщина Гоголя на перетині епох» (2009), «Гоголь у ХХ столітті. Європа, Середня Азія, Закавказзя: тематико-бібліографічний покажчик» (2009). У наукових працях обґрунтовано і доведено, що саме в Ніжині пройшло формування і становлення Миколи Гоголя як майбутнього світового письменника. Крім цього, бібліографічний посібник, до якого включено понад 8 тисяч праць вчених світу, дає можливість долучитися до текстів і думок Гоголя у контексті ХХ століття і зрозуміти, чому оригінальні і так актуальні для сьогодення його герої. За невтомну працю на теренах літературознавства професорсько-викладацький колектив університету відзначив дослідника медаллю Миколи Гоголя, а Міністерство освіти та науки України відомчою відзнакою «За наукові досягнення». У 2011 році наукова громадськість Чернігівщини відзначила дослідницьку діяльність професора Г. Самойленка премією у галузі науки і вищої освіти імені Григорія Вороного.

Справжнім відкриттям у літературознавстві стали монографії професора Г. Самойленка «Хроніка написання другого тому «Мертвих душ» М. Гоголя» та «Ніжинський список другого тому «Мертвих душ» М. Гоголя» (2012), над якими вчений працював понад десяти років. Це ґрунтовні, новаторські наукові видання. Мудрі твердять: «Геніальні рукописи не горять!». Професор Самойленко підтвердив цю життєву аксіому. Він ознайомив науковий світ з одним із списків, здавалося б, втраченого назавжди, другого тому «Мертвих душ».

Книга «Хроніка написання другого тому «Мертвих душ» М. Гоголя» – єдина наукова розвідка такого плану, яка побудована на чисельних документальних джерелах. Ця книга надає можливість іншим дослідникам творчості геніального вихованця Гімназії вищих наук поглиблено сприйняти головний твір його життя – «Мертві душі» — для подальшого їхнього наукового аналізу.

У 2013 році праця ніжинського вченого-гоголезнавця професора Г. Самойленка була гідно оцінена науковою спільнотою України, його праці були відзначені державною літературно-мистецькою премією імені Миколи Гоголя.

Проте визначальна подія у житті вченого відбулася дещо раніше. Наказом Президента України від 21 січня 2012 року за №28/2012 за значний особистий внесок у соціально-економічний, науково-технічний, культурно-освітній розвиток Української держави професора Григорія Самойленка нагороджено орденом «За заслуги» III ступеня. Ось таке яскраве життя, ось таке віддане служіння людям.

Про таких, як Григорій Васильович, кажуть: «Людина, яка зробила себе сама». Працелюбство, наполегливість, цілеспрямованість, затиєність у подоланні перешкод і постійний пошук – це чи не головні складові результативності і продуктивності роботи професора Г. Самойленка і як науковця, і як викладача, і як наставника молоді. Окрім наукової праці Григорій Васильович ще й невтомний ентузіаст-організатор. Він – генератор евристичних ідей. Саме за його ініціативи на факультеті було проведено організаційну роботу щодо створення іменних аудиторій відомих вихованців Ніжинської вищої школи, обладнано кімнату-музей філологічного факультету, переобладнано і поновлено експозицію музею Історії Ніжинської вищої школи та музею М.В.Гоголя, проведено ере форматування експозиції картинної галереї університету. І кожен розпочатий професором Г. Самойленком науковий чи мистецький проект неодмінно завершиться успіхом.

Та найбільше мене вражає його націленість на постійний пошук. Незважаючи на свій поважний вік, професор Самойленко надзвичайно енергійний у дослідженні актуальних проблем літературного та мистецького краєзнавства. І свідченням цього стають нові наукові монографії. У 2013 році вийшла друком книга вченого «Тарас Шевченко і Ніжинська вища школа». Це абсолютно новаторське дослідження, яке знайомить нас із вихованцями Ніжинської вищої школи, які відіграли важливу роль у долі великого Кобзаря. У монографії розповідається про стосунки Тараса Шевченка з Євгеном Гребінкою, Віктором Забілою, Нестором

Кукольником, Яковом де Бальменом, Аполлоном Мокрицьким, Петром Мартосом, Олександром Афанасьєвим-Чужбинським, братами Лазаревськими, Миколою Макаровим, Миколою Гербелем та іншими. Більше як тридцять вихованців Ніжинської вищої школи були причетні до долі Кобзаря. Дослідження отримало позитивні відгуки науковців та пересічних читачів.

У 2015 році професор Г. Самойленко завершив свою роботу над монографією «Розвиток художньої культури на Чернігівщині в XIX – поч. XX століття». До написання цієї книги науковець йшов довгих сім років, збираючи і пересмислюючи краєзнавчий матеріал, добираючи світлини, зіставляючи суперечливі факти з історичними документами. Структурно книга професора Г. Самойленка складається із семи розділів: «Будівництво та архітектура на Чернігівщині», «Гнізда культури на Чернігівщині», «Малярство», «Літературне життя», «Періодика Чернігівщини: сторінки історії», «Театр», «Музичне мистецтво Чернігівщини». Кожен із розділів – своєрідний мистецький довідник про найбільш вагомні здобутки наших митців-земляків. Для прикладу, у даній монографії вперше системно і аргументовано зроблено огляд періодичних видань, які виходили на Чернігівщині у XIX та на початку XX століття. Проведена величезна дослідницька робота: читачам представлено не лише видання, але і їх редакційний склад, програмові завдання, тираж, фінансовий стан, тематику найбільш цікавих публікацій. А як майстерно подано історичні портрети редакторів. Розповідь про Леоніда Глібова та його «Чернігівський листок» могла б стати сценарієм документального фільму. І таких прикладів у книзі достатньо. Книга добре унаочнена і аргументована. На її 460 сторінках ви знайдете понад двісті світлин і більше 500 посилань на різні друковані джерела⁵.

У 2016 році це наукове видання було відзначене обласною літературно-мистецькою премією імені Леоніда Глібова.

У нинішньому році науковий доробок професора Г. Самойленка збагатився новою монографією. У видавництві Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя побачила світ книга вченого «Пилип Морачевський і Ніжин». У книзі вперше на широкому архівному та доку-

⁵ Забарний О.В. На перехресті століть. Рецензія на книгу Самойленка Г.В. «Розвиток художньої культури на Чернігівщині в XIX-поч. XX століття»./ Забарний О.В. // Літературний Чернігів, № 1(73). — Чернігів, 2016. — С. 170-172.

ментальному матеріалі розкрито життя і творчість відомого українського педагога, письменника і перекладача П.С. Морачевського періоду проживання його у Ніжині та праці у Ніжинському юридичному ліцеї князя Безбородька. У книзі ґрунтовно проаналізовано літературний та науковий доробок першого перекладача Святого Письма українською мовою.

Держава гідно оцінила наукову працю Григорія Васильовича Самойленка. Його нагороджено медалями «Ветеран праці» (1980) та «За трудову доблесть» (1986), нагрудними знаками «Відмінник народної освіти України» (1982), «Відмінник народної освіти Казахстану» (1980), «За відмінні успіхи в роботі вищої освіти СРСР» (1982), «За наукові досягнення» (2009). У 1990 році Міні-

стерство освіти і науки України удостоїло вченого медалі А. С. Макаренка. Гідно поцінований вчений і у час незалежної України. У 2012 році він нагороджений орденом «За заслуги III ступеня», а 1 жовтня 2016 року Президент України підписав наказ про нагородження професора Самойленка Григорія Васильовича орденом «За заслуги II ступеня» за значний особистий вклад у розвиток національної освіти, підготовку кваліфікованих спеціалістів, багаторічну плідну педагогічну діяльність і високий професіоналізм.

Із вершин прожитого і пережитого, вимріяного й осмисленого сьогодні добре видно ту стежку, яка привела шанованого вченого і краєзнавця до наукового успіху, до нових горизонтів пізнання. Стежку від отчого порогу...

References

1. Samoylenko Hryhoriy Vasyl'ovych: do 80-richchya z dnya narodzhennya: bibliohrafichnyy pokazchik / Nizhyn. Derzhavnyy universytet imeni Mykoly Hoholya: Uporyad.: Kil'divatova O.D. — Nizhyn: NDU im. M. Hoholya, 2015. — S. 14.

2. Samoylenko H.V., Samoylenko O.H. Nizhyns'ka vyshcha shkola: storinky istoriyi. / Samoylenko H.V., Samoylenko O.H. — Nizhyn: Vydavnytstvo NDU im. M. Hoholya; TOV «Aspekt - Polihraf», 2005. — S. 327.

3. Zabarnyy O.V. Kriz' roky nespokoyu / Zabarnyy O.V. // Literatura i kul'tura Polissya. Zbirnyk naukovykh prats'. / NDU imeni M. Hoholya; holova

red.. kolehiyi H.V. Samoylenko. — Nizhyn, 2015. — Vyp. 78. — S.12-23.

4. Samoylenko H.V. Krayeznavstvo kul'turno-mystets'ke ta literaturne: Navchal'nyy posibnyk. / Samoylenko H.V.. — Nizhyn: Vydavnytstvo NDU imeni M. Hoholya, 2001. — S. 5.

5. Zabarnyy O.V. Na perekhresti stolit'. Retsenziya na knyhu Samoylenka H.V. «Rozvytok khudozhn'oyi kul'tury na Chernihivshchyni v KhIKh-poch.KhKh stolittya»./ Zabarnyy O.V. // Literaturnyy Chernihiv, # 1(73). — Chernihiv, 2016. — S. 170-172.